

Länsstyrelsen
Skåne

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Statens
geotekniska
institut

SGU Sveriges
geologiska
undersökning

Regional kustramverkan för Skåne och Halland – beskrivning september 2019

– framtaget i samarbete mellan SGI, SGU och Länsstyrelserna i
Skåne och Halland

Regional kustsamverkan för Skåne och Halland – beskrivning september 2019

Bakgrund

Länsstyrelserna i Skåne och Halland har tillsammans med Statens geotekniska institut, SGI, och Sveriges geologiska undersökning, SGU, tagit initiativ till att starta upp Regional kustsamverkan. Båda länens kommuner och enskilda har idag problem med att hantera stigande havsnivå, erosion och översvämning. Regional samverkan är angelägen då Skåne och Halland är de två län i Sverige som sannolikt är mest utsatta för kombinationseffekter av stigande hav, översvämning och erosion. Utsattheten beror på en hög andel exploaterad kustnära mark, en kustlinje med många sandstränder samt att landhöjningen är försumbar.

Detta dokument sammanfattar den arbetsprocess som kommit igång efter startmötet som samlade beslutsfattare från majoriteten av Skånes och Hallands kommuner på Residenset i Malmö den 28 maj 2018. Dokumentet redovisar nuläget för samverkan, hösten 2019, och vad Regional kustsamverkan arbetar med. Eftersom arbetet är en process som behöver fortsätta kontinuerligt ska innehållet inte ses som statiskt och kommer därför att behöva uppdateras över tid. Dokumentet är framtaget i samarbete mellan SGI, SGU, och Länsstyrelserna i Skåne och Halland.

Syfte - lösningar behöver samordnade insatser

För att hantera utmaningar med stigande havsnivå, erosion och översvämning i kustområden behövs strategiska och samordnade insatser på lokal nivå, där också vägledning och stöd ges från regional och nationell nivå. Dagens administrativa system med ett ansvar som faller på kommuner och enskilda innebär svårigheter med att lösa komplexa frågor. Olika aktörer upplever att de påverkas på ett sätt som inte är rättvist. Att genomföra ändamålsenliga åtgärder kräver omfattande samordning, samarbete, tydlig ansvarsfördelning och finansiella resurser. Regional kustsamverkan syftar bland annat till att i tät dialog med kustkommunerna i Skåne och Halland informera nationella beslutsfattare om att det finns ett behov av att stärka statens ansvar för dessa frågor.

Regional kustsamverkan behöver även belysa behovet av att ta fram kunskaps- och planeringsunderlag för att kunna hantera de svåra frågor som hänger ihop med stigande havsnivå som riskerar att påverka bebyggelse, infrastruktur och andra värden vid kusten. Idag saknas heltäckande information om hur kustprocesser påverkar olika kustavsnitt i Skåne och Halland. Kunskap kring olika typer av åtgärder och hur väl de fungerar behöver också öka. Ökad kunskap och samsyn är nödvändigt för att få till åtgärder som innebär hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 och de globala målen.

Regeringen överlämnade nyligen en proposition till riksdagen (2017/18:163), ”Nationell strategi för klimatanpassning”. Enligt propositionen finns det behov av att identifiera särskilda riskområden för ras, skred, översvämning och erosion som riskerar samhällen, infrastruktur och företag. Genom att samverka regionalt kan vi bidra till att identifiera kustområden som bör vara särskilda riskområden.

Mål - att hitta lösningar

Det övergripande målet för Regional kustsamverkan är att hitta konkreta lösningar för att hantera de utmaningar som följer av stigande havsnivå, erosion och översvämning i kustområden i Skåne och Halland. Lösningarna behöver vara miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbara.

För att nå målet behöver:

- kustkommunerna och berörda fastighetsägare ha en god kunskap om kustprocesser, potentiella risker och möjliga åtgärder.
- kustkommunerna ta fram och genomföra strategier för hur kusten ska planeras och förvaltas som säkerställer långsiktigt hållbara lösningar,
- åtgärder och anpassning för att hantera erosion och översvämning i kustområden beslutas och genomförs utifrån god kunskap, långsiktighet, flexibilitet, transparens och helhetsperspektiv,
- det finnas en hållbar och rättvis ansvarsfördelning och finansieringsmodell för åtgärder.

Regional kustsamverkan ska bidra till att bygga den kunskap och skapa de förutsättningar som behövs för nå målen.

Roller och organisation

Vi som startat upp RKS har som ambition att samla kunskap och föra dialog om hur effekter av stigande havsnivå kan hanteras. Syftet är att kunskapsnivån ska öka hos samtliga deltagare om processer, åtgärder och om hur befintligt administrativt system fungerar. Efter att viktiga frågor har identifierats är också målet att sprida dessa frågeställningar till riksdag och regering.

Statliga aktörers roll

De statliga aktörernas roll är att med hjälp av kommuner och andra intressenter identifiera och beskriva kunskapsluckor, ta fram kunskapsunderlag samt visa på praktiska lösningar och hinder, samt lyfta politiska utmaningar. Ambitionen är att beskriva hur olika intressenter ser på frågorna och försöka sätta detta i relation till befintligt administrativt system. I statens uppdrag ingår också att identifiera när det finns svårigheter att hantera frågan i förhållande till befintligt system och om möjligt föreslå lösningar. Detta är uppgifter som naturligt ingår

i rollen som statliga aktör. Statliga aktörer inbegriper både centrala och regionala myndigheter, samt lärosäten.

Kommuners roll

Kommunernas roll är att, med kännedom om lokala förutsättningar och praktisk erfarenhet av översvämnings- och erosionsproblematik, bidra till arbetet i den regionala kustsamverkan. Kommunerna bidrar även genom att lyfta de lokala politiska utmaningar som finns. Endast genom kommunernas aktiva deltagande kan samverkan nå full potential. Initiativtagarna till RKS har uppfattat det som att det finns ett starkt stöd för att arbeta med frågan genom samverkan där staten erbjuder tillfälle till ett brett samarbete i en komplicerad och viktig fråga. Kommunerna behöver emellertid själva säkerställa att resurser finns för att tjänstepersoner ska kunna delta i samverkan. Då kommunerna enligt befintlig lagstiftning har ett stort ansvar, som dessutom har ökat under senare år, är bedömningen att kustkommunerna bör kunna dra nytta av arbetet. Genom att delta i RKS förväntas kommunerna bättre kunna genomföra sina åtaganden om en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

Andra aktörers roller

Andra intressenter såsom företag, branschorganisationer, samfällighets- och intresseföreningar kan bidra med kunskap, erfarenhet och idéer till RKS. Beroende på vilka aktiviteter som genomförs i de olika projektgrupperna bjuds relevanta aktörer in att delta i arbetet.

Arbetsgruppen

Gruppen har som uppgift att sköta administrationen av samverkan genom att t.ex. administrera projektgrupper och anordna aktiviteter. Arbetsgruppen består idag av representanter från Länsstyrelserna i Skåne och Halland, SGI och SGU. En formell inbjudan kommer att skickas till kommunerna om deltagande i gruppen. Då Boverket har en viktig roll vad gäller dessa frågor har myndigheten en stående inbjudan att delta vid mötena och har också deltagit vid de flesta tillfällen. Vid behov bjuds andra aktörer in. Arbetsgruppen har roterade ordförandeskap.

Projektgrupper

Regional kustsamverkan har identifierat fem projektgrupper där det konkreta arbetet sker. Grupperna är bemannade med ordförande och sekreterare från de organisationer som tagit initiativ till RKS. Varje projektgrupp bedömer själva hur de organiserar sitt arbete och vem de bjuder in att delta. Projektgrupperna kommer att redovisa sitt arbete på projektets hemsida kontinuerligt. En delredovisning sker under hösten 2019.

Projektgrupper, delmål och aktiviteter

Nedan beskrivs projektgrupper inom Regional kustsamverkan med delmål och aktiviteter:

1. Kunskapsunderlag om kustprocesser
2. Kunskap om olika åtgärder
3. Planering, exploatering och bebyggelse
4. Rådgivnings- och informationsmaterial
5. Finansieringsmodeller för åtgärder

Projektgrupp 1 - Kunskapsunderlag om kustprocesser

Delmål: Kunskapsunderlag om kustprocesser finns tillgängligt

Beskrivning: Idag saknas heltäckande information om hur olika kustprocesser och dess effekter påverkar olika kustavsnitt i Skåne och Halland. Exempelvis är information som strandnära bottenpografi (batymetri), vågmönster, sedimenttransport, marin geologi och kustmorfologi ofullständig. För att kunna följa strändernas utveckling och utvärdera kustprocessernas betydelse för erosionsförlopp idag och i framtiden finns behov att förbättra kunskapsunderlagen. God kunskap som baseras på vetenskaplig grund behövs för att kunna fatta välgrundade beslut om och vilka åtgärder som är lämpliga i förhållande till de osäkerheter som stigande havsnivå innebär.

En viktig del för att öka kunskapen är att övervaka strändernas förändring. Det behövs en enhetlig metodik för övervakningen som kan användas av kommunerna och staten. Behovet av fler mätpunkter och ändrad frekvens för insamling av data från exempelvis vattenstånd, vind, vågor och strömmar behöver utvärderas. Den tvärvetenskapliga forskningen som binder samman tekniska och naturvetenskapliga discipliner behöver öka.

Ordförande: Thorbjörn Nilsson, Länsstyrelsen Skåne

Aktivitet:	Identifiera vilka underlag, mätdata, modeller som finns idag och vilka som saknas.
Aktivitet:	Ta fram metodik och vägledning för övervakning av stränder.
Aktivitet:	Lyfta behovet av kunskapsunderlag för beslutsfattare.

Projektgrupp 2 - Kunskap om olika åtgärder

Delmål: Kunskap om olika åtgärder, dess effekter och konsekvenser har ökat

Beskrivning: De åtgärder som kan vara aktuella för att anpassa bebyggelse och infrastruktur till ett förändrat klimat, t.ex. planerad reträtt, invallningar och strandfodring behöver sättas in i ett samhällsperspektiv. Det finns ett stort behov av att undersöka effekter och konsekvenser för anpassningsåtgärder, både för översvämning och erosion, vad gäller kostnad – nytta, och att identifiera påverkan på ekosystemtjänster och andra värden. Vilka värden riskerar att påverkas (natur, ekonomi, kultur, sociala)? Hur kan osäkerhetsaspekter hanteras? Vem drabbas? Vem drar nytta av olika åtgärder? Vilka risker kan accepteras? När börjar riskerna bli för stora? Det är några frågor som den Regionala kustsamverkan gemensamt kan öka medvetenheten och kunskapen om.

Även om de flesta som arbetar med stranderosionsfrågor idag är överens om att så kallade hårda skydd flyttar och förvärrar erosionen så är inte heller alternativa lösningar, t.ex. strandfodring, tillräckligt väl undersökt. Man behöver exempelvis utreda vilken typ av stränder som är lämpliga för strandfodring baserat på geologiska förhållanden, topografi och hur sedimenttransporten på havsbotten sker. Tillgången på sand är begränsad i våra kustvatten och är också en efterfrågad råvara för andra ändamål. Samhällsnyttor som skapas exempelvis genom att bevara och skydda marina miljöer och fiskproduktion, behöver avvägas mot de skador som en storskalig sandtäkt, för att skydda stränderna, kan ge upphov till. Det finns tydliga intresse- och målkonflikter när de gäller strandfodring där ökad kunskap om både dess positiva och negativa effekter och konsekvenser kan bidra till att det skapas långsiktigt hållbara lösningar.

Ordförande: Johan Nyberg, SGU

Aktivitet: Fördjupa kunskapen om olika åtgärder, dess effekter och konsekvenser för att hantera erosion och översvämning.

Projektgrupp 3 - Planering, exploatering och bebyggelse

Delmål: Statliga planeringsunderlag och vägledningar som hanterar exploatering och bebyggelse finns tillgängliga för Skånes och Hallands kustkommuner.

Beskrivning: Det är viktigt att tydliggöra att statens samlade syn på planering vid kusten kopplat till erosion och översvämning inte är lätt att tillämpa i ett förändrat klimat med stigande havsnivåer. Sandstränder är dynamiska och strand-

linjen ändras över tid då sediment omfördelas längs kusten och mellan land och hav. När material transporteras från en plats till en annan sker erosion. Erosion är en naturlig process och innebär sällan problem så länge bebyggelse och infrastruktur inte hotas. I det administrativa system där statliga planeringsunderlag och vägledningar tas fram och ärenden prövas är det angeläget att identifiera hinder som kan finnas i dagens system för att samhällets mål om hållbar utveckling ska kunna uppnås. Att identifiera sådana hinder och se möjliga lösningar att föra fram till beslutsfattare är därför en viktig del i regional kustsamverkan.

Ordförande: Pär Persson, Länsstyrelsen Skåne

Aktivitet:	Peka ut områden där bebyggelse bör undvikas, områden som är viktiga att skydda med förslag på möjliga åtgärder, samt områden som kan vara lämpliga för en planerad reträtt.
Aktivitet:	Beskriv hur befintlig bebyggelse och behov av utveckling ska hanteras på kortare sikt i områden som inte är försvarbara att skydda i ett längre tidsperspektiv.
Aktivitet:	Tydliggör för beslutsfattare vilka intressekonflikter och eventuella brister och hinder som finns med dagens styrmedel och samhällsmål för att kunna fatta långsiktiga hållbara beslut och genomföra åtgärder.

Projektgrupp 4 - Rådgivnings- och informationsmaterial

Delmål: Rådgivnings- och informationsmaterial till enskilda och kommuner finns tillgänglig

Beskrivning: Med hänsyn till att många enskilda som drabbas av översvämning och erosion, varken har kunskap, resurser eller rådighet att genomföra de åtgärder som är bäst ur ett samhällsperspektiv, finns ett stort behov av rådgivning. I vissa fall har och tar kommuner ansvar för åtgärder men begränsas många gånger av att det saknas bra lösningar och resurser. Ytterligare svårigheter är att det ofta är ett delat markägarskap mellan enskilda och kommunen i anslutning till kusten. Det är därför angeläget att få en helhetsbild som visar hur olika processer fungerar juridiskt för att kunna ge rätt råd till enskilda och kommuner, t.ex. att olika förutsättningar gäller inom och utanför detaljplanlagt område. Efterhand som behoven av åtgärder ökar kan det på sikt finnas behov av en statlig funktion som ger konkreta råd och t.ex. hjälper till att starta upp samfälligheter som kan genomföra åtgärder. Ett första steg är att ta fram informationsmaterial till kommuner och fastighetsägare med goda exempel på hur erosionen får och kan hanteras i kustmiljön utifrån dagens lagstiftning.

Även kunskap och erfarenhet som kommer fram i de andra projektgrupperna behöver sammanställas i rådgivnings- och informationsmaterial och spridas till relevanta aktörer.

Ordförande: Anette Björlin, SGI

Aktivitet:	Rådgivnings- och informationsmaterial till fastighetsägare.
Aktivitet:	Rådgivnings- och informationsmaterial till kommuner.

Projektgrupp 5 - Finansieringsmodeller för åtgärder

Delmål: Förslag på modeller för finansiering av åtgärder finns på plats

Beskrivning: Idag har fastighetsägaren ett stort ansvar att skydda och finansiera åtgärder på sin egen tomt. Även kommunerna investerar en ansevärd summa pengar för olika typer av åtgärder. Ofta saknar fastighetsägaren möjlighet att genomföra åtgärder som ger fungerande långsiktiga lösningar och kan i vissa fall förvärra situationen för andra fastighetsägare och allmänna intressen. Möjlighet till finansiering för åtgärder är särskilt angeläget i de fall när en insats innebär att enskilda och/eller kommuner får ta ett oproportionerligt stort ansvar för att samhällsnyttan ska optimeras. Inom regional kustsamverkan kommer möjliga finansieringslösningar att utredas för att hitta en rimlig och rättvis kostnadsfördelning mellan den enskilda, kommun och stat. Målet för projektgrupp 5 är att ge förslag på hur olika modeller för finansiering av åtgärder skulle kunna se ut och fungera. För många områden kan det vara motiverat att fastighetsägaren eller kommunen finansierar åtgärder, men för vissa områden eller för speciella insatser kan det vara motiverat med statlig medfinansiering. Behoven och förslag på lösningar behöver lyftas till nationella beslutsfattare.

Ordförande: Per Danielsson, SGI

Aktivitet:	Utreda möjliga finansieringslösningar för åtgärder och fördelning av kostnader mellan den enskilde, kommun och stat.
Aktivitet:	Identifiera områden och insatser där en statlig medfinansiering skulle vara motiverat.
Aktivitet:	Lyfta behovet av finansiering för beslutsfattare.

Övergripande frågor och resultat av det första årets arbete inom Regional kustsamverkan

Delmål: Regional kustsamverkan finns på plats och nationella beslutsfattare är informerade om de risker och behov som finns

Beskrivning: Fokus för det första året (juni 2018 – juni 2019) var att etablera Regional kustsamverkan och skapa en organisation för arbetet. Ett första steg var att bjuda in olika aktörer för samverkan. Länsstyrelserna i Skåne och Halland tog tillsammans med SGI och SGU initiativet till samverkan och bjöd in kustkommunerna och andra myndigheter att delta, dels till det inledande mötet den 28 maj 2018 riktat till kommunstyrelseordföranden, och dels genom en workshop för tjänstepersoner som hölls i Halmstad den 13 - 14 november 2018. Även fler myndigheter och andra aktörer har visat intresse att delta. Regional kustsamverkan har inledningsvis etablerats som ett nätverk med en kontaktperson från respektive aktör.

En viktig aktivitet för samverkan är att gemensamt fastställa mål för samverkan och prioritera olika aktiviteter, samt att tydliggöra för nationella beslutsfattare vilka behov som finns. Med ett förändrat klimat förväntas havsnivån höjas och till följd av det kommer strandlinjen att förändras och risken för översvämningar och erosion kommer att öka. Förståelsen för vilka samhällskonsekvenser som uppstår till följd av stigande havsnivå behöver öka och illustreras på ett pedagogiskt sätt.

Nedan listas de övergripande aktiviteterna som identifierades i maj 2018 och en beskrivning av vad som gjorts och resultatet av det första årets arbete.

- Aktivitet:** Informera nationella beslutsfattare om "Regional kustsamverkan" och de behov som finns, exempelvis för riksdagsledamöter.
Resultat: Dialog har förts med riksdagsledamöter från Skåne och Halland om en aktivitet i riksdagen. SGI har fått extra medel under 2019 för att öka sina insatser med att samordna aktörer som arbetar med stranderosion och har därmed kunna intensifierat arbetet med Regional kustsamverkan. Parallellt med detta har även SGI och MSB har fått ett gemensamt uppdrag av regeringen att identifiera riskområden för ras, skred, erosion och översvämning i Sverige som är klimatrelaterade.
- Aktivitet:** Skapa samverkansformer och rutiner.
Resultat: Kontinuerliga möten har genomförts inom arbets- och projektgrupper.
- Aktivitet:** Ta fram ett gemensamt visions- och måldokument, med aktiviteter och prioriteringar.
Resultat: Visions- och målbeskrivningar i detta dokument är den första versionen. Prioritering av aktiviteter har identifierats i de fem projektgrupperna och flera aktiviteter har påbörjats. Två projekt har beviljats medel från SMHI.
- Aktivitet:** Genomföra workshop hösten 2018
Resultat: En workshop för tjänstepersoner genomfördes i Halmstad den 13 - 14 november 2018. Totalt deltog över 50 personer från kommuner, kommun- och regionförbund, lärosäten, regionala och centrala myndigheter.
- Aktivitet:** Redovisa en övergripande analys som illustrerar konsekvenserna av stigande hav.
Resultat: Påbörjad genom arbetsgrupperna där en första syntesrapport redovisas under hösten 2019

Regional kustsamverkan

Länsstyrelserna i Skåne och Halland har tillsammans med Statens geotekniska institut, SGI, och Sveriges geologiska undersökning, SGU, tagit initiativ till att starta upp Regional kustsamverkan. Båda länens kommuner och enskilda har idag problem med att hantera stigande havsnivå, erosion och översvämning. En regional samverkan är angelägen då Skåne och Halland är de två län i Sverige som sannolikt är mest utsatta för kombinationseffekter av stigande hav, översvämning och erosion.

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane